

Η Μπιενάλε Θεσσαλονίκης, χωρίς ανάσα

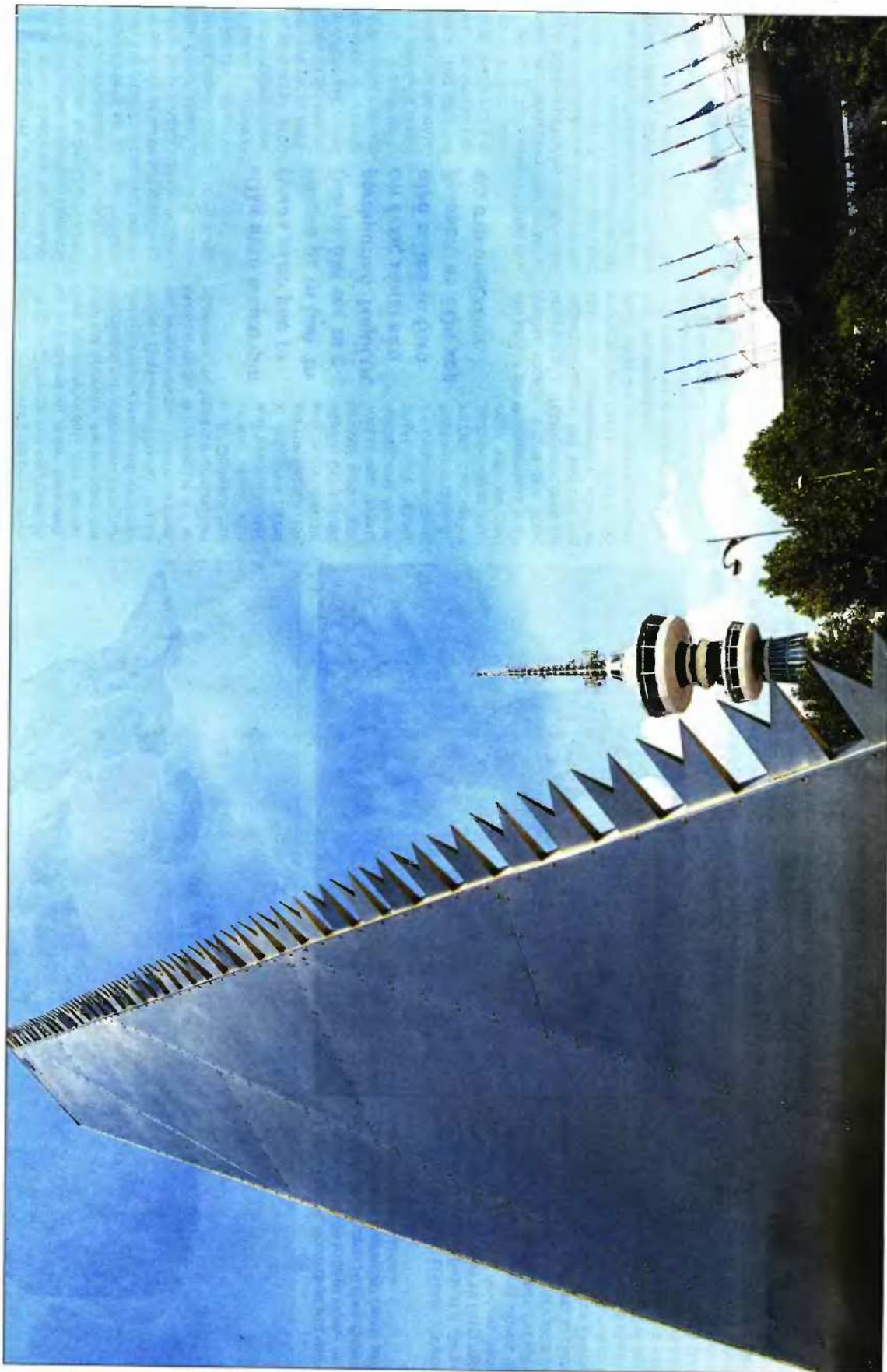
Πολλές εκθέσεις, ενδιαφέροντα έργα, πολυεθνικές παρουσίες αλλά η πόλη, αδιάφορη και ασυγκίνητη, δεν αγκάλιασε τον νεόκοπο θεσμό

Της **ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑ**

Παρασκευή απόγευμα στη Θεσσαλονίκη. Τα δημόσια έργα στην προκυμαία έχουν αποκοψεί τη θέα προς τη θάλασσα και οι θαμώνες των καφέ ξεχειλίζουν στη λεωφόρο Νίκης. Αγόρια και κορίτσια, βυθισμένα στην ιεροτελεστία του φρενεστισμού με πανομοιότυπο στάλινγκ, ξεβαμμένα τζιν, ζελέ στα μαλλιά, Zara, Rayban, All star. Μοιάζουν να έχουν βγει από εκκαλαπτική μηχανή. Η μουσική υπόκρουση, Αντώνης Ρέμος και Mika. Ένα τιτίβισμα με αποροδιότιστο beat από το λιμάνι ως τον Λευκό Πύργο. Την ίδια ώρα οι χώροι που φιλοξενούν τις εκθέσεις της 1ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της πόλης με τίτλο «Ετεροτοπίες», είναι απελπιστικά άδειοι. Η επίσκεψη έχει τον χαρακτήρα μιας μοναχικής εμπειρίας, αποκομμένης εντελώς από τη ζωή εκεί έξω. Χώρις τη γλυκιά συνωμοσία του να βλέπεις τα έργα τέχνης με παρέα, οι εγκαταστάσεις, τα βίντεο και οι πίνακες έσε ένα παραμυθι με άγνωστο τέλος. Το Τελλόγλειο, η Μονή Λαζαριστών, ακόμα και κάποιοι χώροι στις Αποθήκες του Λιμανιού, δεν έχουν τη θερμότητα ανθρώπινης ανάσας. Δεν έγιναν θέμα συζήτησης. Δεν έδωσαν το στήγμα της γιορτής. Φτάνει οι διοργανωτές, Εκάναν ο,τι μπορούσαν. Φαίνεται όμως ότι θα πρέπει να περάσει ακόμα πολύς καιρός για να δεχθεί το σώμα της πόλης το μόσκειμα που ονομάζεται Μπιενάλε...

Με άρωμα ψυχής

Υστερα από τέσσερις μήνες ολοκληρώνεται σήμερα η παρθενική διοργάνωση και είναι σαφές ότι η προσπάθεια του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης ήταν καλή. Οι τρεις επιμελητές, η Ελληνίδα Μαρία Τσαντσάνογλου (διευθύντρια του Μουσείου), η Γαλλίδα Κατρίν Νταβίντ και ο Σουηδός Παν Ερικ Λούντβιτς, έφεραν ενδιαφέροντα έργα από χώρες όπως η Αργεντινή, το Ταϊλάντ, το Ουζμπεκί-

Ο Ρώσος καλλιτέχνης Αντρέι Φίλιπφφ χρειάστηκε 4,1 τόνους από επεξεργασμένο ασφάλι για το ύψους 10 μέτρων «Πρίον» του στον υπαίθριο χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης (επάνω). Στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού έκαψε την παράσταση η εγκατάσταση του επίσης Ρώσου Βαντίμ Ζανάροφ, «Μαύρα Πουλιά» (κάτω).

Τι λένε αυτοί που (δεν) την έζησαν

Νίκος Στεφανίδης, ιδρυτής «Μύλου»: «Το εμείς ότι γινόταν Μπιενάλε στην πόλη αλλά δεν πήγα. Δεν βρήκα κάτι ερεθιστικό. Στη μνήμη μου έχει καταγραφεί άλλωστε εκείνη η Μπιενάλε του 1986, που αλλιώς και την πόλη και εμάς και έδωσε τα κίνητρα για να δημιουργήσουμε μια διαφορετική Θεσσαλονίκη. Η φετινή Μπιενάλε δεν πέρασε καθόλου στον κόσμο».

Γιώργος Μπουτάρης, ονισοισός, δημοτικός σύμβουλος: «Πήγα σε 2-3 εκθέσεις αλλά νομίζω ότι οι περισσότεροι κάτοικοι δεν πήραν χαμπάρι την Μπιενάλε. Το καλοκαίρι δεν προσφέρεται για τέτοιες εκδηλώσεις. Γενικότερα όμως δεν υπάρχει η κουλτούρα για να αναδειχθούν. Ας μην ξεχνάμε ότι η Θεσσαλονίκη σήμερα είναι πολιτιστικά υποβαθμισμένη. Τα Δημάρια λ.χ. έχουν ως καλλιτεχνικό διευθυντή τον εκάστοτε αντιδήμαρχο. Δεν υπάρχει ειδικός για τα εικαστικά στο Δήμο αν και έχουμε τέσσερις πινακοθήκες. Επίσης, παρά το μέγεθός μας ως πόλη, έχουμε δύο μουσεία σύγχρονες τέχνης που σημαίνει σπατάλη χρημάτων και ενέργειας. Η πόλη σήμερα είναι αμέτοχη στον πολιτισμό. Θα πρότεινα στο υπουργείο να μη δίνει χρήματα μόνο στην Μπιενάλε που έχει ως αποτέλεσμα να γίνεται πασάλεμα αλλά να δίδονται και σε σταθερές δομές όπως τα μουσεία».

Η έκθεση του 1986 παρακούννησε την πόλη

Ο καλλιτέχνης Μανώλης Χάρος θυμάται: «Η έκθεση του 1986 έχει χαρακίσει στην μνήμη μου για δύο λόγους. Ο πρώτος ήταν η ενθουσιώδης ανταπόκριση του κοινού που πλημμύριζε εκθεσιακούς χώρους από την ΔΕΘ μέχρι τη Αλατζά Ιμαρέτ και τα Βασιλικά Θέατρα που άνοιγαν για πρώτη φορά τις πόρτες τους. Όσοι εξέθεσαν -ανάμεσά τους κι εγώ- εισπράτταμε από τον κόσμο αφάνταστη ενέργεια και ελπίδα. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι σε εκείνη την Μπιενάλε βγήκε στο προσκήνιο μια ολόκληρη γενιά που σπερματίστηκε με τα εργαστήρια του Νίκου Κερασσή και όχι μόνο. Ο Νίκος Αλεξίου, ο Νίκος Ναυρίνης, ο Μάριος Σηκούπουλος, ο Πάνος Χαρολάμπους, ο Νίκος Τρόνος, ο Μίλτος Μανέτας και τόσο άλλοι έγιναν περισσότερο γνωστοί στο ευρύ κοινό τότε. Παράλληλα, είδαμε για πρώτη φορά κόμικς, νιζάιν και μόδο να παρουσιάζονται σε εκθεσιακό πλαίσιο».

Τα αρνητικά και τα θετικά της διοργάνωσης

Το κόνσεπτ της παρθενικής διοργάνωσης στήριχθηκε σε μια έννοια που ανέπτυξε ο Μισέλ Φουκό για τις «ετεροτοπίες», χώρους όπως τα νοσοκομεία, τα στρατόπεδα, τα νεκροταφεία, οι κήποι, τα μουσεία, όπου οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να ακολουθούν διαφορετικούς κανόνες σε σχέση με την καθημερινότητα τους. Ο τίτλος «Ετεροτοπίες» δεν ήταν τόσο «πασαρίκος», όσο το εύληπτο Destroy Athens. Προσπατούσε μια εισαγωγή -πολλές φορές την έκαιναν και οι ίδιοι οι υπεύθυνοι στους χώρους της Μπιενάλες- για να καταλάβει κανείς πώς και γιατί επλέγησαν τα έργα. Αλλιώς, είναι πάντα

δύσκολο να γεφυρώσει η σύγχρονη εικαστική τέχνη το χάσμα που χωρίζει τον μέσο Έλληνα πολίτη από τον Γάλλο φιλόσοφο.

Η διάρκεια της έκθεσης από τον Μάιο μέχρι και τον Σεπτέμβριο δεν είναι μια καλή περίοδος για τη Θεσσαλονίκη. Ισως αν η ημερομηνία διεξαγωγής πλησίαζε εκείνη του δημοφιλούς φεστιβάλ Κινηματογράφου, η προσέλευση να ήταν ενισχυμένη και με φρουπίες και με σινεφίλ.

Η διασπορά των εκθέσεων στον αστικό ιστό (ΚΜΣΤ, Βουλγαρινό Μουσείο, Αποθήκες Λιμανιού, Γαλλικό Ινστιτούτο, Τεχνολογείο, Παζάρ Χαμάμ κ.ά.) μπορεί και πρέπει να λειτουργή-

Καλλιτεχνικών Μεσογείου που έγινε το 1986 και μεταμόρφωσε την πόλη. Τότε, ότι μόνο υπήρχε μια σαφέστατη αίσθηση, ότι ευχίας και πρωτοπορίας, αλλά πίστευε κανείς ότι όντως έρχονται καλύτερες ημέρες. Η Θεσσαλονίκη είχε φιλοξενήσει την έκθεση αυτή (που αργότερα διοργανώθηκε σε άλλες μεσογειακές πόλεις) με τους καλύτερους δυνατούς όρους: Πήραν πολλοί ξένοι, αναδείχθηκαν δυναμικοί νέοι Έλληνες καλλιτέχνες, μπλέκθηκαν τα εικαστικά με τον χορό, την αρχιτεκτονική, τη μουσική, χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά χώροι όπως το Βασιλικό Θέατρο.

Τότε οι Θεσσαλονικείς πίστευαν ότι αφοινγκράζονται νορίτερα και καλύτερα τι συμβαίνει στον κόσμο. Τώρα διανύουν το μεγαλύτερο εκλογικό ποσοστό πανελλαδικά στην ακροδεξιά (6,22% πήρε ο Γ. Καρατζαφέρης στην Α' Θεσσαλονίκη), γιόδουν εγκαταλελειμμένα ακριτές σε μια πόλη που δεν είναι πρωτεύουσα των Βαλκανίων, αλλά εκπαιδευτικό κέντρο. Η ξενοφοβία είναι αυξημένη (έρευνα του 2006 σ' ένα λύκειο έδειξε ότι το 40% των μαθητών στέκονται «εχθρικά» έναντι των μεταναστών), αλλά και η ανεργία, καθώς πολλές βιομηχανικές μονάδες στην ευρύτερη περιοχή της Β. Ελλάδας έχουν κλείσει. Εχει ελλείψεις να ριζώσει στο περιβάλλον αυτό μια Μπιενάλε Εικαστικών που έτσι και αλλιώς έχει περιορισμένο κοινό.

Δυσκόλως μπορεί να δοθεί η απάντηση από την παρθενική διοργάνωση. Η απόφαση για την υλοποίησή της πάρθηκε βιαστικά -όπως όλα τα πράγματα στην Ελλάδα- και ο χρόνος για τον σχεδιασμό της ήταν περιορισμένος. (Ισως και για να προλάβει η Θεσσαλονίκη την αθηναϊκή Μπιενάλε). Η πρόκληση από το υπουργείο Πολιτισμού ήταν 1.100.000 ευρώ. Τελικά, μαζί με τους μισθούς των ανθρώπων που εργάστηκαν, έχει ξεπεράσει τα 1.800.000 ευρώ. Οπωσδήποτε δεν γεννήθηκε από την ανάγκη έκφρασης μιας δυναμικής καλλιτεχνικής κοινότητας, αλλά ήρθε με την υποψηφιότητα απόφασης και την ελπίδα ότι θα λειτουργήσει ευεργετικά στην πόλη.

«Μελλοντικά μπορεί να ενισχυθεί τον τουρισμό», μας έλεγε η διευθύντρια του Μουσείου, Μαρία Τσαντανόγλου, υποστηρίζοντας ότι μια μεγάλη έκθεση αποτελεί κίνητρο για να περάσουν οι ξένοι μια-μια ημέρες στη Θεσσαλονίκη, προτού φύγουν για Χαλκιδική. Παράδειγμα όμως το κείμενο ζητήμα της προσέλευσης των γυναικών. Πώς μπορεί να γίνει πιο «οξεία» η Μπιενάλε;

Οι επισκέπτες

Εάν ισχύουν τα στοιχεία για την επισκεψιμότητα που έδωσε το ΚΜΣΤ, τότε τα πράγματα δεν ήταν τόσο άσχημα: 26 χώροι, 4 μήνες, περίπου 45.000 επισκέπτες. (Βέβαια οι εργαζόμενοι στα μουσεία μας έλεγαν ότι ορισμένες καλοκαιρινές ημέρες ιδιαίτερα ζεστές δεν εμφανίζονταν ψυχή). Όμως ο αριθμός των επισκεπτών δεν είναι απαραίτητα η σωστότερη βάση για να κρίνει μια διοργάνωση. Ισως είναι πολύ καλύτερο να εξετάσει κανείς πόσο ο νέος μας θρασυς έγινε δεκτός από την ίδια την πόλη. Παρά τα τελεοπτικά και ραδιοφωνικά σποτ της Μπιενάλες, οι Θεσσαλονικείς συνεχίζουν να πίνουν αμέριμνα τον καφέ τους στην παραλία. Οι αραβικοί καφέδες είναι τεράστιο διαφημιστικό πανό στο Μανδάλειο και το Kitchen Bar στο Λιμάνι εφύριξε από ζωή (το ταμείο του κτυπάει 3.000 λογαριασμούς την ημέρα), σε αντίθεση με τους παραρτημένους εκθεσιακούς χώρους. Οι ληνοστοί τουριστές αντιθέτως τιμωσαν τον θεσμό και έκαναν το πέραςμά τους.

Καμία σχέση με την Μπιενάλε Νέων